

Prvá slovenská príručka o volebnej štatistike pre politológov

Štatistický úrad SR: Voľby do zákonodarných orgánov na území Slovenska
(1920-2006). Bratislava: 2008, 224 s. (ISBN 978-80-224-1028-1)

Ladislav Macháček

Resumé

Der Autor rezensiert die Publikation des Statistischen Amtes der Slowakischen Republik. In der Publikation beinhaltet einen kompletten Überblick der Wahlen in der Slowakei seit 1920 bis heute.

Keywords: book review, statistics, research, elections.

Pri príležitosti výročia vzniku ČSR (1918) a Štátneho úradu štatistického (1919) v Československu pripravil Štatistický úrad SR (ŠÚ SR) prvú prehľadnú publikáciu o problematike a výsledkoch volieb na území Slovensku.

Ako to pripomína v svojom príhovore PhDr. Ľudmila Benkovičová, CSc., predsedníčka ŠÚ SR, publikácia nie je len jednoduchým prehľadom čísiel. “Ide o unikátny a v slovenských pomeroch ojedinelý pokus priblížiť odbornej verejnosti i ostatným záujemcom prehľad výsledkov volieb v dobovom legislatívnom a politickom kontexte na území Slovenska od volieb 1920 až po súčasnosť“ (s. 5). Ak si uvedomíme, že od vzniku Československej republiky uplynulo deväťdesiat rokov pokladáme úlohu nájst', usporiadať a prezentovať volebné výsledky za takéto obdobie nielen náročnú, ale až svojim rozsahom demobilizujúcu. Tým skôr, že naša krajina prešla za toto obdobie zmenami v štátoprávnom usporiadaní a zmenami v politickom systéme.

Bolo zrejmé, že koncepcia publikácie musela kalkulovať s externou spoluprácou renomovaných odborníkov (Milan Zemko ako historik a Vladimír Krivý ako sociológ) a partnerských inštitúcií, najmä s Českým štatistickým úradom, ktorý nezištne poskytol údaje

za roky 1920-1986, získané najmä z Národného archívu Českej republiky. Ako sa to pripomína vo vstupnej časti publikácie zámerom tvorcov bolo viac ako iba prezentovať výsledky volieb v prehľadných tabuľkách. V textovom sprievode mal by čitateľ získať informácie o historickom kontexte a politickej situácii, objasnenie osobitostí volebných zákonov daného obdobia a dokonca charakteristiku relevantných politických strán. Osobitne podrobne sa objasňuje československá volebná štatistika.

Samotná publikácia má prehľadnú štruktúru. V prvej časti sa venuje pozornosť voľbám v rokoch 1920-1935 (s. 17-82). V druhej časti sa analyzujú voľby do Snemu Slovenskej krajiny v roku 1938 (s. 83-90). Osobitná pozornosť sa venuje voľbám do Ústavodarného národného zhromaždenia v roku 1946 (s. 91-102). V ďalšej časti sa prezentuje problematika volieb v rokoch 1948-1986 (s. 103-112). Rozsiahlejší priestor pochopiteľne získali výsledky volieb v rokoch 1990 a 1992 (s. 113-134) a voľby do Národnej rady SR v rokoch 1994-2006 (s. 135-170). Súčasťou publikácie sú aj dobové dokumenty a kartogramy (A. Baláži) o úspešných politických stranách podľa okresov v jednotlivých rokoch konania volieb.

Poslaním publikácie nie je politologicko-sociologická reflexia a interpretácia prezentovaných výsledkov volieb, ale ich štatistická korektnosť a objektívnosť, predovšetkým z hľadiska sústredenia všetkých potrebných faktov. Iba odborník vie posúdiť, aký komplikovaný je vzťah medzi zákonnými normami o voľbách prijatými napr. Federálnym zhromaždením ČSSR (č. 47/1990 zb.) alebo Slovenskej národnej rady (č. 80/1990) a realizáciou týchto kompetencií pri spracovávaní a zverejňovaní výsledkov volieb na Slovensku. K tomu patrí postupne skvalitňovaná metodika zisťovania výsledkov hlasovania, ktorá obsahuje postupy činnosti okrskových volebných komisií, stanovenie a kontrolu dodržiavanie postupov volebných komisií vyššieho stupňa, až po najvyššiu volebnú komisiu.

V tejto publikácii sa opisujú a prezentujú výsledky volieb do zákonodarných orgánov, ale Štatistický úrad spracúva a publikuje aj výsledky volieb do orgánov samosprávy obcí, volieb do orgánov samosprávnych krajov, volieb do Európskeho parlamentu, ako aj volieb prezidenta SR. Tieto údaje ako sa tu dozvedáme sú v prehľadnej podobe dostupné na internete (www.statistics.sk).

Predložená publikácia však presahuje takto čisto štatisticky sprostredkované údaje a v častiach ako napr. spoločné charakteristiky výsledkov volieb (napr. stranická scéna ako výraz etnickej rôznorodosti obyvateľstva krajiny) nájdeme interpretáciu dobových

skutočností, ktorá reflektuje a zohľadňuje hľadisko danej politickej situácie alebo premeny systému politických strán. Dozvedáme sa tiež o tom aké praktiky sa uplatňovali po 6. 10. 1938 na Slovensku pri voľbách v roku 1938 (18. 12.) či už sa to týka kandidátskych listín, ako sa zabezpečoval volebný akt vhadzovaním obálok, ako sa mali utvárať oddelené volebné miestnosti pre národnosti (českú, nemeckú, maďarskú a židovskú) "...no malo sa to zariadiť tak aby to nebolo očividné" (s. 84). Ako to interpretuje Zemko, pôvodný volebný zákon tak dopĺňujúcimi vyhláškami a pokynmi autonómnej vlády a krajinského úradu úplne stratil svoj demokratický charakter.

Obdobne v časti prezentujúcej výsledky volieb po roku 1990 možno sledovať veľkú pozornosť zmenám volebného zákona (napr. 3 percentá platných hlasov ako podmienka finančných príjmov politických strán zo štátneho rozpočtu, volebná kampaň a jej obmedzenia, regulovanie zverejňovania výsledkov volebných prieskumov). Pochopiteľne veľká pozornosť sa venuje v publikácii interpretácii volebného zákona z roka 1998 a jeho dopadu na volebné výsledky. Vladimír Krivý upriamuje pozornosť na definovanie Slovenska ako jedného volebného obvodu, čo posilňuje vplyv centrálnych straníckych orgánov pri zostavovaní kandidátnej listiny, ale aj úlohu lídra strany, ktorý odteraz mal možnosť oslovovať voličov na celom území a nie iba v jednom z volebných krajov. Na záver akcentuje túto skutočnosť ako oslabenie regionálnych štruktúr politických strán. "Nové a problematické ustanovenie však do písania tohto textu (jar 2008) nezmenili ani nasledujúce vládne koalície" (s. 142).

Úlohou tejto informatívnej recenzie nie je príliš rozvíjať diskusiu s autormi, ale čo skutočne vzbudzuje pozornosť a zaslúžilo by si hlbšiu analýzu je akási regionálna „infekcia“ názorových a hodnotových orientácií obyvateľov Slovenska. Už v prvých voľbách v prvej republike sa dajú identifikovať a prenášajú sa viac menej ako priazeň k istým politickým stranám až do dnešných dní. Dúfajme, že táto a iné témy, ktoré z analýzy Vladimíra Krivého sa ako keby vynárali, padnú do oka učiteľom politických vied a vypíšu ich pre svojich študentov ako témy diplomových prác.

V tomto zmysle môžeme aj hodnotiť prínos publikácie, ktorú včas a prezieravo dalo spracovať vedenie Štatistického úradu SR. Je to publikácia objektívnych a verifikovaných štatistických informácií, ktoré sa môžu stať zdrojom nielen pre historicko-sociologickú i politologickú analýzu. Je to rovnako súbor informácií pre aktérov v masmediálnom priestore, redaktorov a moderátorov, ktorí niekedy prekvapujú svojou „nepoučenosťou“ a amatérstvom nielen pri komentovaní politických udalostí, ale najmä pri formulácii otázok

adresovaných politikom a expertom. Občania sa už iba čudujú nad myšlienkovou chudobou diskurzu o tak zaujímavých a životne dôležitých otázkach ako je volebný proces, ktorým odovzdávajú svoje ťažko získané občianske kompetencie do rúk politikom. Neustále irituje ten nápadný rozdiel medzi diskusiami v Českej televízii a Slovenskej televízii. Nie je to náhodou aj v istej odbornej úrovni a početnosti redakčných tímov, ktoré pracujú na tie známe osobnosti a hviezdy dialógových relácií v exponovaných časoch čakania na volebné výsledky? Ale to už prekračuje naše oprávnenie-licenciu recenzenta publikácie plnej čísiel a grafov.

Publikácia je teda nielen príručkou pre študentov politických vied a sociológie, ale aj právnych vied a masmediálnej komunikácie. Dúfajme, že predložená recenzia pomôže, aby sa dostala aj do rúk volebných štábov politických strán a redakcií popredných médií v Slovenskej republike.